

Dr inż. arch., mgr szt. Anna Sołtysik
(Uniwersytet Rzeszowski)

SPRAWOZDANIE z konferencji „Najlepsze praktyki w zakresie ochrony i rozwoju obszarów przyrodniczych, rezerwatów i terytoriów sieci Natura 2000 oraz sieci Emerald” zorganizowanej w ramach projektu „Dziki życie w wielkim mieście: ochrona i promocja dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej w Łucku i Rzeszowie” w ramach Programu Interreg NEXT Polska – Ukraina 2021–2027.

Konferencja odbyła się 27 listopada 2025 roku w UrbanLab w Rzeszowie przy ul. 3 Maja 13 w godzinach od 8:30- 15:30. Podczas oficjalnego rozpoczęcia, głos zabrali Krzysztof Stańko (Zastępca Prezydenta Miasta) oraz Andrzej Słodki (Kierownik Wspólnego Sekretariatu Programu Interreg NEXT Polska-Ukraina 2021-2027). W dalszej części konferencji głos zabrali eksperci ze strony ukraińskiej i polskiej, dzieląc się informacjami z zakresu: wartości przyrodniczych, bioróżnorodności, działalności edukacyjnych, transformacji zieleni, podstaw inspekcji drzew, roślin inwazyjnych, sędziwych drzew i parków kieszonkowych.

Dwa pierwsze referaty zostały zaprezentowane przez specjalistów z Ukrainy:

1. Savchuk Pavlo (starszy specjalista z Wydziału Ekologii) przedstawił temat: „Gnidawskie Bagno – obiekt sieci Emerald Łuckiej Hromady” 2. Sukhomlin Kateryna (doktor nauk biologicznych, profesor, kierownik Wydziału Zoologii) zaprezentowała temat: „Ocena stanu bioróżnorodności trasy zalewowej rzeki Styr jako elementu Sieci Emerald na obszarze rejonu łuckiego”

Kolejne referaty prezentowali:

3. Magdalena Wilanowska – Gawron (Inspektor, Wydział Klimatu i Środowiska) z tematem: „Zieleń, która uczy: działania edukacyjne w projekcie Dziki Życie w Mieście”. 4. Katarzyna Strojna (Starszy inspektor, Wydział Klimatu i Środowiska) z referatem: „Miasto Rzeszów – zielona transformacja”. 5. Mateusz Kędzior (Inspektor, Zarząd Zieleni Miejskiej) z prezentacją: „Podstawy inspekcji drzew”. 6. dr inż. Anita Poradowska (Uniwersytet Rzeszowski) z tematem: „Rośliny inwazyjne”. 7. dr inż. Piotr Tyszko – Chmielowiec z prezentacją: „Drzewa sędziwe i ich populacje – diagnozowanie i opieka”. 8. dr inż. arch., mgr szt. Anna Sołtysik (Uniwersytet

Rzeszowski) z referatem: „Obiekty małej architektury i podział na strefy w parkach kieszonkowych w Krakowie”

Pierwszy referat o Gnidawskim bagnie dotyczył terenu w Łucku o powierzchni ponad 116 ha, który status rezerwatu posiada od 1995 roku. Jest to swoiste „serce” regionu, obszar bioróżnorodny, z dużą ilością występujących tam gatunków ptaków. W prezentacji uwypuklono ważną rolę obszarów wodno-błotnych, które są istotne w procesie oczyszczania powietrza, filtrowania wody, czy też jej retencji w trakcie obfitych opadów. Pełnią więc funkcję regulacyjną w kontekście zagrożeń wynikających ze zmian klimatu, a równolegle dają schronienie licznym gatunkom flory i fauny. Obszar Gnidawskiego bagna ma duży potencjał turystyczny, z ciekawym krajobrazem łąk, bagien, zalesień, dający możliwość obserwowania natury. Podczas prezentacji zwrócono uwagę na zagrożenie dla terenów bagiennych ze względu na rozrastanie się miast i zanieczyszczenia. A to właśnie tereny wodno-błotne, w tym rezerwat Gnidawskiego bagna jest szansą dla dobrze funkcjonującego, zrównoważonego miasta, które rozwija się w sposób harmonijny ze swoim potencjałem przyrodniczym.

Drugi referat dotyczący oceny stanu bioróżnorodności trasy zalewowej rzeki Styr, opisywał wartości przyrodnicze trzech obszarów położonych nad rzeką. Autorka scharakteryzowała dla każdej lokalizacji szczegółowo biotopy, czyli miejsce życia poszczególnych gatunków roślin i zwierząt, a także opisała faunę i florę tych miejsc. Przedstawione informacje ukazały dużą wartość wszystkich trzech obszarów, ze względu na bioróżnorodność, swoje znaczenie przyrodnicze i potencjał turystyczny. Zachowanie tych wartości umożliwi miastom rejonu łuckiego wypracowanie odporności na zmiany klimatu, w procesie tym jest ważne również podniesienie świadomości mieszkańców dotyczącej wartości przyrodniczych.

W prezentacji dotyczącej działań edukacyjnych w projekcie Dzikie Życie w Mieście, pokazano dotychczasowy przebieg realizacji projektu „Dzikie życie w wielkim mieście: ochrona i promocja dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej w Łucku i Rzeszowie”. Kolejno został omówiony główny cel projektu, cele szczegółowe, zakres działań zaplanowanych w Rzeszowie oraz rezultaty i efekty projektu. Prezentacja w dalszej części pokazała stan realizacji projektu poczynwszy od spotkania inaugurującego projekt w Rzeszowie, w postaci konferencji i warsztatów. Autorka omówiła półfinały i finały transgranicznego quizu wiedzy o przyrodzie w Rzeszowie i w Łucku, a także quizu online. Cieszył się on zainteresowaniem, a uczestnicy wykazali się zaangażowaniem i dużą wiedzą dotyczącą jego tematyki.

Prezentacja „Miasto Rzeszów – zielona transformacja” dotyczyła działań na rzecz klimatu podjętych przez miasto Rzeszów. Wspomniano w niej o: kontrakcie klimatycznym; znaku jakości Mission Label; Rzeszowskim Panelu Klimatycznym, czyli konsultacjami społecznymi dotyczącymi problematyki neutralności klimatycznej Rzeszowa do 2030 roku; projekcie NEEST, którego celem było stworzenie powtarzalnych wytycznych dla termomodernizacji różnego typu kwartałów zabudowy miejskiej; Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej i rozwiązaniach usprawniających komunikację, wprowadzeniu autobusów wodorowych, alternatywnego transportu oraz inteligentnej strefy parkowania jako elementów

zrównoważonego transportu. Na koniec wspomniano również o edukacji wśród najmłodszych, dzięki której w niedalekiej przyszłości, możemy mieć bardziej świadomych mieszkańców.

Kolejny referat dotyczył „Podstaw inspekcji drzew”, w którym przedstawiono metodologię postępowania w ocenie drzew. Kolejno omówiono tematy związane z poziomem oceny drzew, zagadnieniem samej inspekcji, czy podstawowymi narzędziami służącymi inspekcji. W kolejnej części zaprezentowano sposób opisywania drzewa, poprzez jego pokrój, budowę, wartość, czy ocenę otoczenia i użytkowania. Prezentacja dotyczyła także sposobu opisu drzewa i jego kondycji z uwzględnieniem różnych cech diagnostycznych. Na koniec omówiono jak powinien wyglądać raport z inspekcji, jakie są wyniki, wnioski, czy zalecenia. Odpowiednio przeprowadzona inspekcja drzew może wskazać wartość drzew i ich stan zdrowotny, a także umożliwić właściwy dobór dalszego postępowania w celu ochrony i utrzymania wartościowych okazów.

W prezentacji dotyczącej roślin inwazyjnych wyjaśniono podstawowe pojęcia i zagrożenia wynikające z obecności roślin inwazyjnych w rodzimych ekosystemach. Wyjaśniono w jaki sposób mogą przenosić się gatunki inwazyjne na terenie miasta, a także które z nich są uznane za realnie zagrażające na terenie Unii Europejskiej. W referacie wzięto pod uwagę gatunki obecne jako potencjalnie zagrażające ekosystemom, szczególnie terenów chronionych. Gatunki roślin, które w realiach miasta mogą być oceniane neutralnie, stają się niebezpieczne dla terenów nieurbanizowanych, w których rozprzestrzeniają się z łatwością. Na koniec został omówiony kodeks dobrych praktyk dotyczący wiedzy i umiejętności w doborze i uprawie roślin, również w ogrodach przydomowych. Do tego potrzebna jest również szeroka edukacja, dzięki której jako społeczeństwo będziemy podejmować bardziej świadome wybory związane z doбором roślin prywatnie i w przestrzeni publicznej.

Referat „Drzewa sędziwe i ich populacje – diagnozowanie i opieka” przybliżył znaczenie drzewa sędziwego i wyjaśnił definicję i jego cechy. Wyjaśnił również proces starzenia się drzewa jako jego sposobu na długowieczność. Autor zwrócił uwagę na kwestię właściwych zabiegów pielęgnacyjnych, mających na celu ochronę i utrzymanie sędziwych drzew. Wskazano również metody szkodliwe, których obecnie nie stosujemy, a także nowe podejście do ochrony tych starych okazów, które określono mianem arborystyki przyrodochronnej. Na koniec przedstawiono rekomendacje dla postępowania z drzewami sędziwymi, dzięki którym zapewnimy im odpowiednie nasłonecznienie, ochronimy glebę, zapewnimy stabilność i długowieczność.

Ostatnia prezentacja „Obiekty małej architektury i podział na strefy w parkach kieszonkowych w Krakowie”, skupiła się na przeglądzie wybranych mini parków pod względem ich zróżnicowanej funkcji. Na kilku przykładach omówiono podział na strefy, które były ilustrowane zdjęciami z różnych lokalizacji. W drugiej części prezentacji skupiono się na obiektach małej architektury i nawierzchni, które występują w poszczególnych strefach funkcjonalnych. Omówiono rozwiązania formalne i materiałowe poszczególnych obiektów. W podsumowaniu opisano poszczególne strefy i związane z nimi obiekty małej architektury,

podkreślając również znaczenie zieleni istniejącej i projektowanej w strefach dekoracyjnych i komunikacji. Wybrane przykłady parków kieszonkowych, ukazują że pomimo różnorodności ich lokalizacji i wyjściowych wartości przyrodniczych, można zaproponować atrakcyjne rozwiązania projektowe. Park kieszonkowy oddziałuje przede wszystkim lokalnie, ale tworząc sieć obiektów zieleni miejskiej ma szansę wpływać pozytywnie na całe miasto.

PODSUMOWANIE

Tereny bagienne, w tym rezerwat Gniewski bagna jest szansą dla dobrze funkcjonującego, zrównoważonego miasta, które rozwija się w sposób harmonijny ze swoim potencjałem przyrodniczym. Tereny cechujące się dużą bioróżnorodnością mogą decydować o atrakcyjności turystycznej regionu. Zachowanie wartości przyrodniczych umożliwi miastom rejonu łuckiego wypracowanie odporności na zmiany klimatu, w procesie tym jest ważne również podniesienie świadomości mieszkańców dotyczącej bioróżnorodności.

Przebieg transgranicznego quizu wiedzy o przyrodzie w Rzeszowie i w Łucku pokazał, że zabawa i nauka może być dobrym narzędziem budowania świadomości dotyczącej ekologii i wpływa pozytywnie na budowanie więzi społecznych.

Zielona transformacja w mieście powinna być oparta o różne działania w obszarach energii, budynków, gospodarki odpadami, czy transportu. Inicjatywy ze strony miasta, powinny być uzupełniane przez konsultacje społeczne i aktywny udział mieszkańców i ich edukację.

Potrzebujemy w naszych miastach dbać o zasób przyrodniczy, do czego jest potrzebna odpowiednio przeprowadzona inspekcja drzew. Może ona wskazać ich wartość i stan zdrowotny, a także umożliwić wybór dalszego postępowania w celu ochrony i utrzymania wartościowych okazów. Przedmiotem ochrony powinny być również drzewa sędziwe, które wymagają specjalnego traktowania i pielęgnacji określonej jako „arborystyka przyrodochronna”, czyli sprzyjająca ekosystemowi, w którym drzewo funkcjonuje.

Rośliny inwazyjne mogą w znaczący sposób zmienić ekosystem, szczególnie w terenach nieurbanizowanych, dlatego tak ważny jest kodeks dobrych praktyk dotyczący wiedzy i umiejętności w doborze i uprawie roślin, również w ogrodach przydomowych.

Wykorzystanie potencjału miejsca, może w połączeniu z ciekawym pomysłem formalnym stworzyć wartościowe przestrzenie zieleni ogólnodostępnej w postaci parków kieszonkowych. Mimo niewielkiej powierzchni mogą one korzystnie wpływać na mikroklimat miasta, służąc mieszkańcom oraz dając schronienie owadom, ptakom i małym ssakom.

REKOMENDACJE - WNIOSKI

Konferencja pokazała jak ważne jest identyfikowanie wartości przyrodniczych terenów chronionych, zlokalizowanych w obszarze miasta. Równie ważne są metody stosowane przy ocenie całych biotopów, czy poszczególnych okazów (np. drzew). Adekwatne metody mogą pomóc w rzetelnej identyfikacji wartości przyrodniczych i pomóc w wyborze właściwych

метод pielęgnacji i ochrony. Zagrożenia ze strony zanieczyszczenia środowiska, czy rozprzestrzeniania się roślin inwazyjnych na tereny chronione, można zminimalizować poprzez rzetelną edukację dzieci, młodzieży i dorosłych. Organizowane konkursy, konsultacje społeczne czy akcje informacyjne podnoszą świadomość społeczną. Włączając mieszkańców w proces projektowania terenów zieleni, wzmacniamy ich więź ze środowiskiem i poczucie przynależności oraz identyfikacji z konkretnym terenem. Współpraca transgraniczna pozwala na wzbogacenie wiedzy i doświadczeń w zakresie ochrony i rozwoju obszarów cennych przyrodniczo, więc warto ją kontynuować.

Д-р інж. арх., магістр мистецтв Анна Солтисік (Жешувський університет)

ЗВІТ з конференції «Найкращі практики у сфері охорони та розвитку природних територій, резерватів і територій мережі Natura 2000 та мережі Emerald», організованої в рамках проєкту «Дике життя у великому місті: охорона та промоція дикої природи і біорізноманіття в Луцьку та Жешуві» у рамках Програми Interreg NEXT Польща – Україна 2021–2027.

Конференція відбулася 27 листопада 2025 року в UrbanLab у Жешуві на вул. 3 Мая 13 з 8:30 до 15:30. Під час офіційного відкриття виступили Кшиштоф Станько (Заступник Міського Голови) та Анджей Слодкі (Керівник Спільного Секретаріату Програми Interreg NEXT Польща – Україна 2021–2027). У подальшій частині конференції виступили експерти з української та польської сторін, ділячись знаннями у галузях природних цінностей, біорізноманіття, освітньої діяльності, зеленої трансформації, основ інспекції дерев, інвазійних рослин, старовікових дерев та кишенькових парків.

Перші два реферати були представлені фахівцями з України:

1. Савчук Павло (старший спеціаліст Відділу екології) представив тему: «Гнідавське Болото – об'єкт мережі Emerald Луцької громади» 2. Сухомлін Катерина (доктор біологічних наук, професор, керівник Відділу зоології) представила тему: «Оцінка стану біорізноманіття заплавної маршруту річки Стир як елемента мережі Emerald на території Луцького району»
Наступні реферати представили:

3. Магдалена Вілановска-Гаврон (Інспектор, Департамент клімату та довкілля) — «Зелень, яка навчає: освітні заходи в проєкті “Дике життя в місті”». 4. Катажина Стройна (Старший інспектор, Департамент клімату та довкілля) — «Місто Жешув – зелена трансформація». 5. Матеуш Кендзіор (Інспектор, Управління міської зелені) — «Основи інспекції дерев». 6. Д-р інж. Анета Порадовська (Жешувський університет) — «Інвазійні рослини». 7. Д-р інж. Пйотр Тишко-Хмеловець — «Старовікові дерева та їх

популяції – діагностика та догляд». 8. Д-р інж. арх., магістр мистецтв Анна Сольтисік (Жешувський університет) — «Малі архітектурні об'єкти та поділ на зони в кишенькових парках у Кракові».

Перший реферат стосувався території в Луцьку площею понад 116 га, що має статус заповідника від 1995 року. Це своєрідне «серце» регіону — біорізноманітна територія з великою кількістю видів птахів. У презентації підкреслено важливу роль водно-болотних угідь у процесах очищення повітря, фільтрації води та її утримання під час рясних опадів. Вони виконують регулюючу функцію в контексті кліматичних загроз, одночасно забезпечуючи середовище існування багатьом видам флори та фауни.

Гнідавське болото має великий туристичний потенціал завдяки своєму ландшафту — лукам, болотам, лісам — які створюють модливість спостерігати природу. Водночас було звернуто увагу на загрози, зумовлені розширенням міста та забрудненням. Саме водно-болотні території, у тому числі Гнідавське болото, є шансом для формування збалансованого міста, яке гармонійно розвивається з урахуванням власного природного потенціалу.

Другу доповідь, присвячену оцінці стану біорізноманіття заплавної маршруту річки Стир, описувала природні цінності трьох територій, розташованих уздовж річки. Авторка детально охарактеризувала для кожної локації біотопи, тобто місця існування окремих видів рослин і тварин, а також описала фауну і флору цих місць. Представлена інформація показала високу цінність усіх трьох територій з огляду на біорізноманіття, їхнє природне значення та туристичний потенціал. Збереження цих цінностей дозволить містам Луцького регіону виробити стійкість до змін клімату, при цьому важливим є також підвищення обізнаності мешканців щодо природних цінностей.

У презентації, присвяченій освітнім заходам у проєкті «Дике Життя в Місті», було показано поточний перебіг реалізації проєкту «Дике життя у великому місті: охорона та промоція дикої природи та біорізноманіття в Луцьку і Жешуві». Послідовно було обговорено головну мету проєкту, конкретні цілі, обсяг запланованих заходів у Жешуві, а також результати та ефекти проєкту. У подальшій частині презентації було показано стан реалізації проєкту, починаючи від установчої зустрічі в Жешуві у формі конференції та воркшопів. Авторка також розповіла про півфінали та фінали транскордонної вікторини з природничих знань у Жешуві та Луцьку, а також про онлайн-вікторину. Вікторина викликала зацікавленість, а учасники проявили активність і продемонстрували високий рівень знань з цієї теми.

Презентація «Місто Жешув – зелена трансформація» стосувалася заходів на користь клімату, здійснених містом Жешув. У ній згадувалися: кліматичний контракт; знак якості Mission Label; Жешувська кліматична панель, тобто громадські консультації щодо проблематики кліматичної нейтральності Жешува до 2030 року; проєкт NEEST, метою

якого було створення повторюваних настанов для термомодернізації різних типів кварталів міської забудови; План сталого міського транспорту та рішення, що покращують комунікацію, впровадження водневих автобусів, альтернативного транспорту та інтелекгентної паркувальної зони як елементів збалансованого транспорту. На завершення також згадали про освіту наймолодших, завдяки якій у недалекому майбутньому можна очікувати більш свідомих мешканців.

Наступна доповідь стосувалася «Основ інспекції дерев», у якій було представлено методологію оцінки дерев. Послідовно обговорювалися питання, пов'язані з рівнем оцінки дерев, проблематикою самої інспекції та основними інструментами для її проведення. У наступній частині було показано спосіб опису дерева через його форму, будову, цінність та оцінку оточення і використання. Презентація також стосувалася способу опису дерева та його стану з урахуванням різних діагностичних ознак. На завершення було розглянуто, як має виглядати звіт з інспекції, які результати, висновки та рекомендації. Правильно проведена інспекція дерев може вказати на їхню цінність та стан здоров'я, а також дозволяє правильно обрати подальші заходи для охорони й утримання цінних екземплярів.

У презентації щодо інвазійних рослин пояснили основні поняття та загрози, що виникають через присутність інвазійних видів у місцевих екосистемах. Було роз'яснено, як інвазійні види можуть поширюватися на території міста, а також які з них визнані реально загрозливими на території Європейського Союзу. У доповіді розглянули чужорідні види як потенційно загрозливі для екосистем, особливо для охоронюваних територій. Рослинні види, які в міських умовах можуть оцінюватися нейтрально, стають небезпечними для незабудованих територій, де вони легко поширюються. На завершення обговорили кодекс хороших практик щодо знань і навичок у підборі та вирощуванні рослин, включно з садовими ділянками приватних осіб. До цього також потрібна широка освіта, завдяки якій суспільство зможе приймати більш усвідомлені рішення щодо підбору рослин як у приватному, так і в громадському просторі.

Доповідь «Вікові дерева та їх популяції – діагностика та догляд» наблизила значення старовікових дерев і пояснила їхнє визначення та характеристики. Також було роз'яснено процес старіння дерева як спосіб досягнення довговічності. Автор звернув увагу на правильні заходи догляду, спрямовані на охорону та збереження вікових дерев. Було вказано також шкідливі методи, які нині не застосовуються, а також новий підхід до охорони цих старих екземплярів, який названо приохоронною арбористикою. На завершення представлено рекомендації щодо роботи з віковими деревами, завдяки яким забезпечується належне сонячне освітлення, охорона ґрунту, стабільність і довговічність дерева.

Остання презентація «Об'єкти малої архітектури та поділ на зони в кишенькових парках Кракова» була зосереджена на огляді обраних міні-парків з точки зору їх різноманітних

функцій. На кількох прикладах обговорювався поділ на зони, які ілюструвалися фотографіями з різних локацій. У другій частині презентації увага була зосереджена на об'єктах малої архітектури та покриттях, що зустрічаються у відповідних функціональних зонах. Було розглянуто формальні та матеріальні рішення кожного об'єкта. У підсумку описано окремі зони та пов'язані з ними об'єкти малої архітектури, підкреслено значення існуючої та проєктованої зеленої інфраструктури у декоративних і комунікаційних зонах. Обрані приклади кишенькових парків демонструють, що незважаючи на різноманітність їх розташування та вихідну природну цінність, можна запропонувати привабливі проєктні рішення. Кишеньковий парк впливає, перш за все, локально, але створюючи мережу об'єктів міської зелені, він має шанс позитивно впливати на ціле місто.

ПІДСУМОК

Болотисті території, включно з заказником Гнідавське болото, є можливістю для добре функціонуючого, врівноваженого міста, яке розвивається гармонійно зі своїм природним потенціалом. Території з високим рівнем біорізноманіття можуть визначати туристичну привабливість регіону. Збереження природних цінностей дозволить містам Луцького регіону виробити стійкість до змін клімату, при цьому важливо також підвищувати свідомість мешканців щодо біорізноманіття.

Проведення транскордонної вікторини з екологічних знань у Жешуві та Луцьку показало, що гра та навчання можуть бути ефективним інструментом формування екологічної свідомості та позитивно впливати на зміцнення соціальних зв'язків.

Зелена трансформація міста має базуватися на різних заходах у сферах енергетики, будівель, управління відходами та транспорту. Ініціативи з боку міста мають доповнюватися громадськими консультаціями, активною участю мешканців та їхньою освітою.

Необхідно дбати про природні ресурси наших міст, для чого потрібна належним чином проведена інспекція дерев. Вона може показати їхню цінність і стан здоров'я, а також дозволити обрати подальші дії для охорони та збереження цінних екземплярів. Об'єктом охорони мають бути також вікові дерева, які потребують спеціального догляду та обслуговування, визначеного як прирощення арбористика, тобто така, що сприяє екосистемі, в якій функціонує дерево.

Інвазійні рослини можуть суттєво змінювати екосистему, особливо на незабудованих територіях, тому важливим є кодекс хороших практик щодо знань і навичок у підборі та вирощуванні рослин, включно з приватними садами.

Використання потенціалу місця у поєднанні з цікавим формальним рішенням може створити цінні відкриті зелені простори у вигляді кишенькових парків. Незважаючи на

невелику площу, вони можуть позитивно впливати на мікроклімат міста, слугувати мешканцям та надавати притулок комахам, птахам і малим ссавцям.

РЕКОМЕНДАЦІЇ – ВИСНОВКИ

Конференція показала, наскільки важливо ідентифікувати природні цінності охоронюваних територій, розташованих у межах міста. Не менш важливими є методи оцінки цілих біотопів чи окремих екземплярів (наприклад, дерев). Адекватні методи можуть допомогти в об'єктивній ідентифікації природних цінностей та виборі правильних способів догляду й охорони.

Загрози з боку забруднення довкілля чи поширення інвазійних рослин на охоронюваних територіях можна мінімізувати завдяки належній освіті дітей, молоді та дорослих. Організовані конкурси, громадські консультації та інформаційні кампанії підвищують соціальну свідомість.

Залучаючи мешканців до процесу проєктування зелених зон, ми зміцнюємо їхній зв'язок із навколишнім середовищем та відчуття приналежності й ідентифікації з конкретною територією. Транскордонне співробітництво дозволяє збагатити знання та досвід у сфері охорони та розвитку цінних природних територій, тож його варто продовжувати.